

Fóti Péter: Milyen iskolarendszert szeretnék?

május 31, 2016

Az alábbi írás a Civil Közoktatási Plattform számára született. A szöveg alapötlete tőlem származott ezért bátorkodtam magamat szerzőnek kiírni. Ez úton szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek az alapötletet jobban kidolgozni.

„A jövő záloga a gyermek?”

Gyakran hangzik el ez a mondat, amikor a magyar oktatásról esik szó. Azonban az oktatásügy jelenleg a gyerekekkel törődik a legkevésbé.

Milyennek szeretnék látni a jövő nemzedékét? Sikeresnek, magabiztosnak, szociálisan érzékenynek felelősséggel a társadalom iránt? Ezeket az értékeket a család mellett az iskolában kell elsajátítaniuk – ha hagyják nekik.

A magyar oktatást jelenleg gúzsba köti az idő kerekét visszaforgatni akaró köznevelési törvény, az esztelen túlcentralizálás. Számtalan sebből vérzik a rendszer, emiatt a szakmai szervezetek egy új oktatási modellt sürgetnek, melynek alapja az élményszerű tanulás, a befogadó, esélyteremtő óvoda és iskola, valamint a 21. század kihívásainak megfelelő tudás.

Éppen ezért 2016 februárjában negyvenöt civil és szakmai szervezet részvételével megalakult a Civil Közoktatási Plattform, melynek célja a modern, jól működő, egy demokráciához méltó oktatási rendszer kialakítása Magyarországon.

A civil kezdeményezés szerint ehhez elengedhetetlenül szükséges az iskolai rendszer mielőbbi újragondolása.

1. Olyan rendszerre van szükség, ahol a tanításban és a

tanulásban a gyermek- és diákközpontúság a fontos.

A jelenlegi oktatásra a merev tananyag-központúság a jellemző, ahol tanár és tanuló szemben állnak egymással.

Holott a nevelés a tanár és a diák kölcsönös bizalmán, egymás megismerésén alapszik. Ez teszi lehetővé azt, hogy a gyerekek sikeres életpályát futhassanak be, hogy állampolgárként törődjenek társadalmi környezetükkel, lakóhelyükkel, országukkal és a világ problémáival is.

A tanár feladata, hogy támogassa a gyerekeket a kibontakozásban, ehhez pedig arra van szükség, hogy a tanulók érdekeit figyelembe véve kiválaszthassa a szerinte legmegfelelőbb tananyagokat, tankönyveket és tevékenységeket.

Mindez akkor működhet jól, ha az iskolai munka, az oktatás nem egyirányú. Meg kell adni a diákoknak a lehetőséget arra, hogy aktívan, a tanár nézeteit akár javítva beleszólhassanak ebbe a folyamatba.

A tanulásnak nem csupán egyéni munkának kell lennie. Lehetőséget kell adni a tanulóknak az egymással való együttműködésre is, hiszen ezzel jobban készülhetnek fel az iskolán túli életükre, a társadalmi szerepvállalásra.

2. Ez az együttműködő hozzáállás csak méltányos, diszkriminációtól mentes környezetben valósulhat meg, ahol az esélyteremtés alapvető szempont.

A mai oktatásügy azonban ezekkel a célokkal csak szavak szintjén foglalkozik. Lemondott arról, hogy az iskola a társadalmi különbségek egyik legfontosabb csökkentője legyen. A meg nem oldott problémák miatt pedig sok gyereket ér az iskolában kudarc, amit a jelenlegi rendszer a a az egyesgyerekek hibájának tulajdonít, a helyett hogy a túlterhelt tantervet és a rigid pedagógiai kultúrát okolná. Ez azonban csak hátrítás és a problémák elodázása.

A megoldást egy olyan oktatási rendszer jelentené, ahol az iskola a mainál jóval ritkábban okoz kudarokat, észreveszi és támogatja a lemaradókat, Nemcsak a tanárok, hanem a jó tanulók is segítik a gyengébben teljesítőket, hiszen ebből ők maguk is tanulhatnak.

A jó iskola integrációra törekszik, és észreveszi, ha egy tanulót kudarc ér. Nem hagyja, hogy a lassabban, nehezebben tanulók emiatt lemaradjanak a fejlődésben.

Mindezek nem azt jelenti, hogy az intézmény csak a hátrányos helyzetűekkel foglalkozik. Éppen ellenkezőleg: Az esélyteremtésre, egymás segítésére a tehetséggondozás, az átlagosan haladók tanítása mellett kerül sor a nélkül, hogy bármelyik funkció háttérbe szorulna.

3. A motivációban pedig elengedhetetlen a tanulói kompetenciák fejlődésének támogatása.

A magyar oktatásügy egyik legnagyobb gyengesége, hogy a tananyagot, az ismereteket állítja középpontba ahelyett, hogy a gyerekek képességeire és a gyakorlatra helyezné a hangsúlyt. Pedig ez segítené a gyerekeket ahhoz is, hogy kifejlődjön bennük az állampolgári és szociális érzékenység.

Az ismeretek gyakorlat nélkül semmit sem érnek. Nem lehet egymás ellen kijátszani a képességeket és az ismereteket, márpedig a mostani iskolarendszer ezt próbálja elérni.

Az ismeretek és képességek egymást feltételezik, bármelyikerősítése a másik rovására megy. Az iskolában elméleti és gyakorlati tudást egyszerre kell megszerezniük a tanulóknak, hiszen mindkettőre szükségük van – nemcsak az iskolai évek alatt, hanem azon túl is.

Rendkívül fontos, hogy a gyerekek érzékenyen, segítőkészen reagáljanak a környezetükben felmerülő emberi problémákra, és részt tudjanak venni a demokratikus társadalom életében.

Tudniuk kell a demokráciára mint rendszerre gondolni, amelyet időről-időre meg kell újítani.

Ehhez azonban jó példára van szükség, márpedig a jelenlegi iskolarendszer gúnyt űz a demokráciából, azt leegyszerűsíti a többség uralmává, anélkül, hogy az egyéni és kisebbségi jogok is megfelelő védelmet kapnának.

4. Nyomokban sem található meg a közoktatásban a demokratikus működés. Pedig amire szükség lenne: nyitott, partneri viszony a gyerekekkel, a szülőkkel, a társadalmi szereplőkkel és a társszakmákkal.

A legnagyobb probléma, hogy a mai iskolarendszernem reagál sem a szülők, sem a pedagógusok kritikájára, kéréseire, és teljes mértékben kizárja az állampolgárok befolyását.

Holott a demokratikus működés azt jelentené, hogy minden intézkedést konzultáció előz meg a gyerekekkel, szülőkkel és tanárokkal. Azokkal, akiket leginkább érintenek a tőlük távol meghozott, sokszor teljesen hibás döntések.

Jelenleg a demokrácia minden szinten hiányzik – az osztályoktól kezdve az iskola egészéig.

Az iskolát ma adminisztratív közigazgatási szereplők működtetik és tartják fent. Így – bár látszólag az intézmények működése demokratikusan ellenőrzött – a valóságban a legitimációs lánc hosszúsága, illetve az ebből fakadó bizonytalanság miatt a szülők és a gyerekek kiszolgáltatott helyzetben vannak, mert tárgyaivá válnak igazgatási döntéseknek, amelyekre nincs befolyásuk.

Ezen csak úgy lehet változtatni, ha végre minden szereplőt bekapcsolunk az iskolai élet kialakításába.

Elsősorban a gyerekeket, hogy végre nagyobb szavuk lehessen az őket érintő kérdésekben, másodsorban a tanárokat, akik nem csupán az állam alkalmazottai, hanem hivatásérzetbőlaktív

szereplői is az iskolai élet irányításának. Továbbá be kell vonni a szülőket is, és nem utolsó sorban minden állampolgárt, aki érdekelt abban, hogy az iskola jól töltse be feladatát.

5. Ehhez képest mi történt az elmúlt években az iskolarendszerrel? Felszámolták az önállóságát, és eltüntették az intézmények autonómiáját, valamint bürokratikus központi ellenőrzést vezettek be a tanárok, a gyerekek és az iskolák értő és hozzáértő ön-korrekcója helyett.

Az önállóság korlátozásának egyik sarkalatos pontja a tankönyvválasztás. A kormányzat létrehozta a „kötelezően választandó tankönyvlistát”, mellyel elérték, hogy a tanulók a magas színvonalú, hosszú évek alatt folyamatosan fejlesztett, kompetencia-alapú tankönyvek helyett sokszor gyengébb szakmai minőségű könyvekből tanulnak.

Az autonómia lényege, hogy a meghozott döntésekért a döntéshozó felelősség vállal. Egy autonóm pedagógus ezzel a felelősségvállalással példát mutat a tanulóknak, akik így felelősen gondolkodó felnőtteké válhatnak.

Az infokommunikációs lehetőségek számtalan tanítási módszert nyitottak meg a tanárok előtt, melyekkel a diákok képességeiknek megfelelő módon fejlődhetnek, tanulhatnak. A pedagógusoknak meg kell adni az esélyt arra, hogy önállóan választhassanak ezen módszerek közül – a diákok egyéni kompetenciájához mérten.

Az autonómia, az önállóság a nevelés központi fogalma és célja. Az autonómia segíti elő azt, hogy a társadalom harmonikusan és rugalmasan működhessen.

6. Ennek a harmóniának és rugalmasságnak a közoktatásban is meg kell jelennie. Átlátható, átjárható, zsákutcamentes iskolarendszerre van szükség az óvodától a felnőttképzésig.

Olyan iskolára, amelyben a tanulók és szüleik a megfelelő információk birtokában felelősen választhatnak az intézmények

és programok között. Ahonnan egy korosztály döntő többsége befejezett középfokú végzettséggel lép ki – legyen az érettségi vagy szakképesítés.

A jelenlegi közoktatásra a korai szelektálás a jellemző. Különösen igaz ez a szakképzésbe kerülő diákokra, akiket a most tervezett iskolarendszer eleve zsákutcába hajt majd, ahonnan már nem lesz lehetőségük kimozdulni.

A tanulók érdeklődése, képessége, fejlődése azonban változhat az évekkel, ezért egy olyan iskolarendszert kell kialakítani, amely biztosítja, és megfelelő támogatással megkönnyíti az átjárhatóságot az intézménytípusok és intézmények között.

Jelenleg számtalan olyan program van, amely zsákutcát jelent, és nem kínál további tanulási, elhelyezkedési lehetőségeket. Miközbenolyanokra lenne szükség, melyek mindenki számára elérhetővé teszik a tanulásba való visszalépést – kortól függetlenül.

A Civil Közoktatási Platform olyan iskolát szeretne, ahol a gyerekek amellet, hogy megkapnak minden támogatást, aktív résztvevői, alakítói is az iskolai életnek. Ahol élmény a tanulás. Ahol a tanárok a tanulók kompetenciáinak és készségeinek megfelelően taníthatnak és alakíthatják ki a tanmenetet. Ahol a diákokat az életre készítik fel.

Ahol tudást, ismeretet és készségeket egyszerre, egy egész életre sajátíthatnak el, azaz jó alapokat kapnak, hogy életük folyamán tudjanak a változó világhoz alkalmazkodni!

Összefoglalás

Egy demokráciában, annak minden iskolájában a szabadság és az emberi jogok az alapértékek. Nemcsak az emberi jogok általában, hanem a gyerekek és a fiatalok sajátos helyzetéből fakadó jogai is. Ehhez tartozik a jog az önmeghatározásra a tanulókkal kapcsolatban, és a beleszólás az iskolai szervezet ügyeibe. Az iskola erősíti a közreműködési, önérvényesítési és

kooperációs képességeket, a tanulók körében, és azt ott dolgozó felnőttek és a szülők esetében is. Az iskola elismeri a gyerekeket a maguk különbözőségében. Üdvözli a tehetségek és a képességek sokféleségét. A különbözőséget úgy tekinti mint egy kincset, amit támogat. Az iskola úgy tekinti a tanulókat, mint akik ALANYAI (és nem tárgyai) tanulási folyamataiknak. Ez megnyitja annak lehetőségét, hogy a gyerekek egyéni módon önállóan tanuljanak. Az informális tanulásnak nagy jelentősége van. Az iskola támogatja a emberséget (empátia, összetartozás érzése, egymás segítése), az erőszakmentes konfliktusmegoldást. Az iskola jogállami, demokratikus struktúrái arra szolgálnak, hogy az iskola minden tagja képes legyen megérteni a többiek helyzetét, hogy mindenki biztonságban érezze magát, és felelős legyen a közösségért.

2016. május 31.

Kapcsolódó oldalak:

- A Civil Közoktatási Plattform értékei
- Susan Engel: Játékos tanulás